

Från avkrok till ett prioriterat turistmål

En studie av Glasetts Hus och hur invånarna,
företagarna och politikerna tillsammans
satte Limmared på turistkartan

Margareta Carlén

CVS

Centrum för
välfärdsstudier

HÖGSKOLAN
I BORÅS

Styrning, Organisering och Ledning

Denna rapportserie tjänar flera sammanlänkande syften. En av forskningens viktigaste uppgifter är att ta reda på och presentera vad undervisningen bör handla om. I en tid där läroböcker och annan relevant publicering fortfarande tar lång tid att nå mottagare, och där det finns alternativa kanaler för kunskaps-spridning, kan det lätt skapas ett hålrum. Rapportserien är tänkt som ett instrument för att fylla nämnda hålrum. Texterna tar upp något eller några företeelser och bör presenteras för personer med intresse för vad kunskapsbildning bör handla om.

Det forskningsfält som inkluderas här har en vid ram och bär benämningen *Styrning, organisering och ledning*. Den vida ramen indikerar att det är en multivetenskaplig ansats som gäller.

Varje rapport granskas i flera steg innan den publiceras elektroniskt. Först läser någon eller några i redaktionen en inkommen text. I ett andra steg seminariebehandlas den, och i ett tredje steg formaliagranskas texten. Samtliga rapporter finns tillgängliga på

<http://www.hb.se/Forskning/Aktuellt/Rapporter/Styrning-organisering-och-ledning/>

Rapportseriens redaktion består av

Professor Rolf Solli
Professor em Margareta Oudhuis
Bitr Professor Marie Wolmesjö

© Margareta Carlén, 2015
Produktion: Högskolan i Borås, Borås, 2015
ISBN: 978-91-87525-95-7 (pdf)

FRÅN AVKROK TILL ETT PRIORITERAT TURISTMÅL

-EN STUDIE AV GLASETS HUS OCH HUR INVÅNARNA, FÖRETAGARNA OCH
POLITIKERNA TILLSAMMANS SATTE LIMMARED PÅ TURISTKARTAN

-MARGARETA CARLÉN

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	5
2. Från ax till limpa	7
3. Ett hus för alla.....	13
4. Nycklar till framgång.....	18
5. Eldsjälen.....	26
6. Framtiden	32
7. Hela Sverige ska leva – en avslutande diskussion	34
Referenser.....	37
Rapportseriens förteckning	38

1. Inledning

Den här rapporten handlar om Glasets Hus och hur det lilla samhället, som många betraktade som en avkrok, blev ett prioriterat turistmål. Studien och rapporten besvarar frågan om hur det var möjligt att det som flera uppfattade som lite väl vidlyftigt eller som ett utslag av storhetsvansinne – att bygga ett Glasets Hus i Limmared – faktiskt blev verklighet.

I nästa kapitel beskrivs Glasets Hus – från ax till limpa: från det att tankar om en glashytta börjar ta form, till den 16 juni 2012 då Glasets Hus invigs.

Det har funnits ett brett intresse bland Limmaredsborna om att få ett Glasets Hus i Limmared. Men snart insåg man att om det skulle bära sig ekonomiskt måste där finnas fler aktiviteter som genererar intäkter. I det tredje kapitlet beskrivs Glasets Hus verksamhet, som i dag är långt mer än enbart en glashytta.

Att små orter utanför storstadsregionen avfolkas kan kopplas till urbaniseringen och har varit en ständigt återkommande punkt på den politiska agendan sedan andra världskriget. Dess värre finns det inte någon universallösning som skulle kunna lösa problemet på alla orter som avfolkas. Någon sådan kommer därför inte att presenteras. Alla orter har sin historia och sina förutsättningar. För att kunna bryta en nedåtgående trend är det kanske precis där man måste börja: i den egna historien och de egna förutsättningarna. Något annat som måste betonas är vikten av att alla krafter drar åt samma håll. Inte minst gäller det den urkraft som alla volontärer utgör. I kapitel fyra beskrivs det som skulle kunna definieras som nycklar till framgång i Limmared.

Trots att volontärerna har spelat en avgörande roll i såväl byggnationen som driften är det en person som särskilt måste uppmärksammas för att förstå Glasets Hus tillblivelse och dess verksamhet i dag: Kjell Svensson var en nyckelperson när idén om ett Glasets Hus började ta form. Han var drivande under byggnationen och det är även han som leder arbetet på Glasets Hus i dag. Att leda en organisation där majoriteten av dem som arbetar är volontärer innebär speciella utmaningar. Att även Kjell är volontär förtjänar också att uppmärksammas.

Glasets Hus är långt mer än en glashytta och museum, som tanken var från början. Verksamheten utvecklas ständigt. I dag befinner sig Glasets Hus i något som kan beskrivas som ett vägsäl. Vill man fortsätta utvecklas eller gå tillbaka till ruta ett? är frågan. Detta vägval avhandlas i kapitel sex.

Glasets Hus skulle kunna beskrivas som en satsning som syftar till att hela Sverige ska leva. I det avslutande kapitlet förs en diskussion om hur Glasets Hus kan förstås som just det.

Rapporten har två huvudsyften: För det första att beskriva hur Glasets Hus kom till. Från den, vad många tyckte, vidlyftiga tanken, till det som Glasets Hus är i dag. Ett annat syfte är att urskilja nycklarna till framgång; alltså det som gjorde det möjligt att Limmared gick från att vara en avkrok till att bli ett prioriterat turistmål. Rapporten kan dessutom ses som en inspirationskälla för kommande forskningsprojekt.

Tillvägagångssätt

Rapporten bygger framför allt på intervjuer, dokumentation och även samtal som förts under de fem besök jag gjort på Glasets Hus. Sammanlagt har elva personer intervjuats; sex volontärer (inklusive Kjell), två anställda, en tjänsteman på kommunen, en byggföretagare och en antikhandlare. Alla intervjuer, förutom två med volontärer, har genomförts enskilt. Vid ett tillfälle deltog två – och vid ett tillfälle tre – personer vid intervjun. Dessutom har en telefonintervju gjorts med Tony Hansen, kommunalråd i Tranemo.

Under arbetets gång visade det sig att Kajsa Davidsson, en volontär, hade sparat alla tidningsklipp om Glasets Hus i fyra tjocka pärmar. Denna dokumentation har varit en guldgruva i det här arbetet. När det gäller skildringen av invigningen har jag utgått från intervjuer och även den film som ligger ute på Youtube (<https://www.youtube.com/watch?v=hTz8BtNxCOE>).

Redan efter första intervjun med volontärerna tog jag fasta på de intervjuades berättelse om hur Glasets Hus kom till och vad det betyder för Limmaredsborna. Mitt angreppssätt skulle kunna beskrivas som narrativt (se t.ex. Kvale, 2009 & Richardson, 1990) genom att jag har försökt att skriva fram en berättelse om hur Limmared under kort tid gick från att vara en avkrok till att bli ett prioriterat turistmål.

2. Från ax till limpa

Limmareds glasbruk grundades 1740 och är Sveriges äldsta glasbruk bland dem som fortfarande är i drift. Gustaf Ruthensparre hade elva år tidigare köpt Limmareds säteri som omfattade ett stort antal gårdar. Egentligen hette han Skarp och var kapten vid Älvsborgs regemente, men efter att ha deltagit i flera krig under Karl XII:s ledning upphöjdes han till adligt stånd och tog sig då namnet Ruthensparre. Eftersom han var intresserad av glastillverkning var Limmareds säteri ett bra köp på grund av tillgången på ved, kisel och pottaska som utvinns av lövträd.

Från början var det inte i första hand bygdens söner och döttrar som började arbeta på glasbruket i Limmared. Förutom ved- och arbetsdrängarna hade de övriga anställda utländskt ursprung. I dag är det framför allt de som bor i Limmared med omnejd som tjänar sitt uppehälle där. I stället är det ägaren, Ardagh Glass, som är utländsk: företaget är irländskt och bedriver glastillverkning i sju länder.

Limmared har inte enbart varit känt för sitt glasbruk. Det har tidigare funnits ett sågverk och var även en stor järnvägsknut med inte mindre än fem järnvägsspår. I dag är det emellertid bara ett järnvägsspår, kust-till-kust-banan, som går genom det lilla samhället.

De flesta som beskriver Glasets Hus tillblivelse tar avstamp i hur Limmared, från 1970-talet och framåt, förvandlades till en avfolkningsbygd. Men till skillnad från flera andra gamla brukssamhällen som avfolkats finns bruket kvar. Den nedåtgående trenden förklaras i stället med kommunsammanslagningen 1967, då Limmared och Tranemo blev en kommun. Det här beskrivs som något av en dödsstöt för Limmared. De flesta flyttade då enligt flera intervjupersoner till Tranemo, som blev centralorten i den nya storkommunen. Av det som tidigare varit affärer, konditori, bank, post, vårdcentral, apotek och veterinär blev bara tomma lokaler kvar. Det enda som återstod var en väskaffär och Limmareds Vårdshus, som var och fortfarande är välkänt för sina magnifika wienerschnitzlar. Men för övrigt gjorde verkligen Limmared skäl för benämningen ”avkrok”. Det var så Limmared såg ut när några ortsbor började arbeta för att återigen sätta Limmared på kartan.

Limmared – ett retrosamhälle

En som var med i ett tidigt skede i arbetet för att utveckla Limmared som ort var Thomas Johansson. Han arbetade på Limmareds glasbruk fram till 2002 som skiftförmän. Intresset för glas och antikviteter gjorde att han på 80-talet valdes till ordförande i hembygdsföreningen. Tomas var då bara i 30-årsåldern; en mycket blygsam ålder i sammanhanget eftersom de som är aktiva i hembygdsföreningar vanligen är betydligt äldre än så. När glasbruket firade 250-årsjubileum 1990 anlätades han som auktionsutropare. Det blev startskottet på en ny karriär. År 2002 öppnade Thomas den första antikaffären. Han köpte även en nedlagd Ica-

affär som i dag fungerar som auktionshall. Ganska snart insåg Thomas att det behövdes fler antikaffärer. En enda antikaffär som enbart Limmaredsborna hittade till skulle inte bära sig. Han inspirerades av Ullaredstanken: att samla flera affärer på en yta. Förhoppningen var att locka människor till Limmared. Det skulle kunna göra Limmared till en ort som skulle förknippas med retro och vintage. Så blev det också. I dag finns inte mindre än 14 antikaffärer som är öppna tisdagar och lördagar. Besökarna kommer från södra Sverige, men på sommaren lockar antikaffärerna turister mer långväga ifrån.

År 2009 inleddes ett samarbete mellan hembygdsföreningen och värdshuset. De båda hade sedan tidigare arrangerat bussresor gemensamt, men nu ville de utöka verksamheten. Konceptet bestod i att besöka antikaffärerna, värdshuset och hembygdsstugorna där besökarna fick lyssna till bygdens historia och beskåda glas-samlingarna.

Samma år hade en grupp bestående av kommunen, den lokala banken och glasbruket uppvaktat Leader Sjuhärad, en ideell förening där bygdens åtta kommuner ingår. Syftet med föreningen är att utveckla landsbygden utifrån lokala förutsättningar. Det här beskrivs som ett led i att nå målen för Europa 2020. Leader utgår från en 10-årsstrategi för tillväxt, jobb och välbefinnande i Europa. Ledorden är "smart och hållbar tillväxt för alla" (www.leader-sjuharad.se). Inom ramen för det arbetet gjordes en förstudie som riktade sig till Limmareds invånare. I den framkom att det som de allra flesta Limmaredsbor önskade sig var en glashytta.

Idén om en glashytta börjar ta form

En glashytta var något som Einar Ödman, aktiv i hembygdsföreningen, länge hade drömt om. Han var 14 år när han började på glasbruket som "inbärare". Einars anfader, Lars Skata, som kom till bruket i mitten av 1700-talet, var mästare på glasbruket. Sedan dess har varje ny generation arbetat på glasbruket (BT, 12 maj 2012). Einar lämnade Limmared för en militär karriär, men återvände tio år före sin folkpension. När de Bruswitzka glassamlingarna kom ut på marknaden tog han med sig direktören för glasbruket och lyckades därmed få samlingen tillbaka till Limmared.

Under flera decennier drevs Einar Ödman av en idé att bygga en glashytta i Limmared. Han hade gjort åtskilliga försök och lanserade ständigt nya förslag på hur den skulle kunna se ut: alltifrån en samekåta till en 150 kvadratmeter stor glashytta med tillhörande kafé. Till en början var han tämligen ensam om att driva idén, men genom Leaders utredning fick han plötsligt gehör för sina drömmar. Det var flera som ville samma sak. Einar Ödman avled 2015 i en ålder av 92 år. Han fick därmed uppleva Glasets Hus och hur hans dröm gick i uppfyllelse.

Kjell Svensson, som under många år arbetat som chef på glasbruket, hade gått i pension några år tidigare. Våren 2010 fick han en förfrågan från Matias Bredin, personalchef på glasbruket, om han kunde åta sig att leda ett arbete som skulle syfta till att utveckla Limmared som ort. Kjell nappade direkt. Han ville gärna hjälpa till att göra något för bygden. Redan i inledningen av arbetet var han bestämd på en punkt: om han skulle ta på sig uppdraget ville han spänna bågen hårt.

Ska vi göra något måste det sticka ut. Det ska inte vara smågrejer utan det måste vara något stort.

Att Limmaredsborna hade uttryckt önskemål om en glashytta i Leaders undersökning var något han tog fasta på. För att kunna fullfölja idén insåg han att han måste knyta till sig en grupp eftersom han själv inte hade tillräcklig kunskap. Den grupp som Kjell bildade hade därför valts ut noga. Förutom Mattias Bredin, personalchef på glasbruket och den som kontaktat Kjell, ingick även Åke Larsson, lokal byggmästare och Erik Karlsson, chef på Skanska AB:s lokalkontor. Kopplingen till glasbruket motiverade personalchefens medverkan. Att det skulle bli fråga om att bygga något stod klart i ett tidigt skede, vilket gjorde att representanter från byggbranschen var självklara i gruppen. Kjell, som själv inte var särskilt intresserad av glassamlingarna, insåg att hembygdsföreningen var en viktig aktör, och lyckades få med Thomas Johansson, ordförande och antikhandlare. Genom ett tips fick Kjell kontakt med Rolf Danielsson, Västärvet, som tillförde kunskap om museiverksamhet. I gruppen ingick även ansvarig för turism i kommunen och en representant med erfarenhet från Leader. Sist men inte minst ingick Mikael Persson. Han kom från en glasblåsarsläkt och hade ett starkt intresse för glasbrukets historia. Han var den som senare skulle rita Glaset Hus.

En synpunkt som Kjell fått vid ett flertal tillfällen är att gruppen bestod av enbart män. Han berättar att han är medveten om detta, men säger till sitt försvar att han försökte få med kvinnor, men att det aldrig var någon som nappade.

Efter att ha satt sig in i förutsättningarna för en glashytta och även gjort en del studiebesök konstaterade Kjell och de övriga i gruppen att det inte fanns någon ekonomi för att enbart driva en glashytta. De förslag som Einar Ödman hade lagt fram hade också gått på pumpen för att det redan från början var uppenbart att det inte skulle gå ihop ekonomiskt. Kjells ingång, ”att det måste bli något stort”, var det som gällde. Det räckte inte med glashytta och museum, utan det krävdes något mer.

Mötet på Folkets Hus

Hösten 2010 fick Limmaredsborna en kallelse i sina brevlådor, till ett möte på Folkets Hus. Under uppmaningen ”Ska detta bli verklighet? Du kan påverka” fanns en bild på en byggnad som i stort sett överensstämmer med hur Glaset Hus kom att se ut två år senare.

Mötet avhölls den 15 november. Uppgifterna om hur många som kom till mötet varierar mellan 400 och 600 personer. Med tanke på att Limmared har 1 800 invånare måste deltagandet beskrivas som exceptionellt, och det var långt fler än Kjell och de övriga i gruppen hade vågat hoppas på. På frågan varför så många kom svarar en volontär att ”det var nog för att vi såg att Limmared dalade, och vi ville se om vi kunde hjälpa till”.

På mötet presenterades planerna att bygga ett Glasets Hus. En volontär minns att de fick berättat för sig om en film på Youtube om stationen i Limmared. Det var en person som åkt förbi med tåg som hade lagt ut filmen och som beskrev stationen som den fulaste som skådats. Det här var som att strö salt i såret och bekräftade vad många kände: där fanns inte mycket att vara stolt över i Limmared. Något måste göras.

De volontärer som intervjuats och som närvarade på mötet minns att planerna som presenterades framstod som vidlyftiga. En av volontärerna minns att allt framstod som ytterst orealistiskt.

– Jag vet när jag tittade på den där skissen och han sa att här har vi tänkt att folk ska komma in i en stor sal. Och där ska det vara en eld. Han bredde ut så ynkligt. Men det blev ju så. Men jag tänkte att det går väl inte. Kära barn. Det kostar hur mycket pengar som helst (skratt).

M: Du trodde att han var uppe i det blå – eller ...?

– Ja, det trodde jag.

För de flesta framstod ändå dessa vidlyftiga planer som lockande. Limmared var ett dövt samhälle, men det här var något som ingav hopp och lät spännande. En av volontärerna framhåller att sättet man gick ut med informationen var viktigt. Genom utskicket hade alla fått frågan: ”Vill du ta del av detta?” Det enda som fanns var en planritning. Det gjorde att Limmaredsborna kände sig inbjudna och blev delaktiga i ett tidigt skede.

Under mötet utmanade Kjell Limmaredsborna. Inspirerad av John F. Kennedys bevingade ord ”Ask not what your country can do for you, ask what you can do for your country!” ville han komma åt den offer-roll som han uppfattade att många präglades av. Han berättar hur han lade fram det på mötet:

Nu har ni suttit här och gnällt i 40 år. Hur synd det är om oss i Limmared. Är det inte bättre att vi gör tvärtom? Att det här vill vi göra och det här är vi beredda att göra!

En punkt på mötets dagordning handlade om huruvida Limmaredsborna var beredda att hjälpa till. Alla fick möjlighet att skriva upp sig på de listor som skickades runt. Det kunde handla om städning, trädgårdsskötsel och snickeri. Inte

mindre än 150 personer skrev upp sig för att på olika sätt hjälpa till. Antalet volontärer ökade sedan under resans gång.

Förberedelser

Gensvaret från mötet på Folkets Hus var tydligt. De som kom var positiva till att bygga ett Glasets Hus. Nu gällde det att få med sig politiker och bygdens företag på vagnen. Knäckfrågan var hur bygget av Glasets Hus skulle finansieras. Åke, den lokala byggmästaren som ingick i den grupp som Kjell knutit till sig, minns:

Jag vet att vi satt på hösten -10 när Kjell frågade mig och chefen för Skanska: "Om vi bygger 1 000 kvadratmeter, vad kostar det? Kostar det tio miljoner?" Jag och Erik (Skanska) tittade på varandra. "Nej, du får dubbla det". Så blev det: "Då tar vi tjugo miljoner!" Han (Kjell) satte klubban i bordet. Vi började jobba efter det. Tusen kvadratmeter hus och tjugo miljoner!

Tranemos kommunpolitiker fattade ett förvånansvärt snabbt beslut i februari 2011. Glasets Hus skulle byggas för tjugo miljoner kronor. Fastigheten skulle ägas av kommunen, som sedan skulle ha tillgång till konferensanläggningen. Dessutom skulle huset inrymma en fritidsgård. Kjell berömmar flera gånger under intervjun politikernas mod. För visst fanns där kritiker. Skulle verkligen skatte-medel gå till något sådant här? Kjell minns hur tongångarna kunde gå:

Det var insändare som inte var av denna värld. "Vi har inte sjuksköterskor och lärare. Avdankade direktörer lurar politiker." Den typen. Det var väldigt negativt.

Kommunen beslutade att genomförandet av bygget, från upphandling till färdigställande, skulle skötas av den nybildade ideella föreningen Kultur 1740 med ett absolut tak på tjugo miljoner kronor. Föreningen valde Erik Larssons Bygg som huvudentreprenör. En förutsättning för att kunna bygga inom ramen för de tjugo miljonerna var att få ihop så många volontärtimmar som möjligt. Det var något som de större företagen inte kunde konkurrera med. Åke, som precis gått i pension och låtit sonen ta över företaget, ställde upp som byggleddare och var en av många Limmaredsbor som arbetade utan att ta ut någon lön.

Byggnationen

Den 26 september 2011 togs det första spadtaget. Det blev uppmärksammat i lokal media, och under byggets gång var det flera Limmaredsbor som dagligen följde hur Glasets Hus växte fram.

Bygget av Glasets Hus gör skäl för att beskrivas som närproducerat. Åke berättar att av tolv entreprenörer hade tio mindre än sex kilometer hem. Två företag, inom ventilation och stål, fanns inte att tillgå i kommunen. Men inte heller de kom så långväga ifrån, utan från grannkommunerna Svenljunga respektive Smålandsste-

nar i Gislaveds kommun. Tanken med att anlita lokala företagare var inte bara att det skulle bli miljövänligt, utan också att få sponsorer. När företagen fick ordern fick de samtidigt skriva på ett sponsoravtal.

För att hålla budgeten på tjugo miljoner var det nödvändigt att volontärer ställde upp. Och det gjorde de. Åke bedömer att 95 procent av de volontärer som ställde upp under byggnationen var Limmaredsbor. En fråga som ständigt väcktes var vad volontärer kunde göra. Och det var framför allt målningen som till stor del utfördes av volontärer. Åke berättar:

– Säg så här att volontärtimmar kan du aldrig jämföra med vad ett proffs jobbar. Men vi har nog bokfört, med styrelsens jobb och alla volontärer runt omkring, någonstans mellan 12 000 och 15 000 timmar. Volontärer målade allting. De stod nere på mitt lager och målade.

9 000 meter brädor grundades och målades av volontärer. En lokal målare ställde upp och instruerade. Ett målarföretag i Tranemo sponsrade all färg. Men volontärer bidrog inte bara med själva byggandet : en insats bestod i att städa arbetsutrymmen, såsom byggbodar och andra utrymmen.

Att bygga Glasets Hus handlade inte om att bygga ett hus vilket som helst. Såväl ventilation som fönster dimensionerades för att kunna bjuda in stora utställningar. Fönstren som är tillverkade i Tranemo är i klass tre, vilket betyder att det är pansarglas. ”Vi kan ha en utställning med Mona Lisa om vi vill”, konstaterar Åke.

Eftersom budgeten var snäv hade Åke och Kjell ett tätt samarbete under hela byggnationen. Varje månad presenterade Åke den ekonomiska kalkylen och tillsammans stämde de av så att kostnaderna inte skulle skena i väg. Det hände aldrig. I stället fanns där pengar kvar när Glasets Hus stod färdigt. För de två miljoner som blev över byggdes en skejt bana. Professionella skejtbanebyggare kom till Limmared och byggde den skejt bana som i dag finns i anslutning till Glasets Hus.

Något som det däremot inte fanns pengar över till var interiören, såsom stolar och porslin. Det här löstes med udda stolar och porslin från Återbruket, en second-handaffär där vinsten går till välgörenhet i Lettland. Det udda porslinet och stolarna har blivit ett signum för Glasets Hus.

På frågan om Glasets Hus var en bra affär berättar Åke att bygget uppfördes för nettokostnaden. Samtidigt säger han att det var det absolut roligaste projektet han någonsin drivit. Att göra något för och tillsammans med Limmaredsborna beskriver han som ett fantastiskt sätt att avsluta ett långt arbetsliv på:

Men jag är ju Limmaredsbo. Jag är så patriotisk så det är inte vettigt. Jag tyckte det var ett jätteroligt projekt. Och det är ett av de roligaste projekt jag har fått vara med och genomföra med hela Limmared.

*Framför allt att få göra det ihop med alla som jag är uppväxt med.
Det var en drivkraft och jag säger fortfarande att det var det roligaste
bygget jag har byggt i min tid.*

Det företag som Åke nu lämnat över till sin son tog han själv över efter sin pappa. Han berättar att hans pappa gjorde en liknande insats när Nittorps ishall byggdes. ”Detta blev mitt objekt i stället”, konstaterar Åke.

Invigningen

Glasetts dag, som firats varje år sedan 1990 då glasbruket firade 250-årsjubileum, var något alldeles extra 2012. Det var då som Glasetts Hus invigdes. Hela bygden hade näst intill gått man ur huse för att fira. På invigningen kom en strålande glad Einar Ödman tillsammans med Limmareds egen rikskändis, skådespelaren Fredrik Ohlsson, med häst och vagn.

Britt-Marie Börjesson, dåvarande kommunchef, höll tal där hon framhöll Glasetts Hus fantastiska design. Men framför allt betonade hon att ”ensam är inte stark”. Hon beskrev Glasetts Hus som ”ett monument över att allting går bara man gör det tillsammans”. Fredrik Ohlsson framhöll i sitt tal hur dystert Limmared varit under flera år. Nu var den tiden förbi eftersom Limmaredsborna hade fått Glasetts Hus, som de kunde vara stolta över. I och med invigningen var byggnationen klar. Nästa utmaning var att fylla huset med innehåll.

3. Ett hus för alla

Som framgått av förra kapitlet hade det länge funnits ett intresse som inte minst Einar Ödman hade drivit under lång tid – att Limmared skulle få en glashytta. När planen började ta form insåg man snart att det inte skulle bära sig ekonomiskt att enbart driva en glashytta. Det behövdes flera verksamheter. Några månader efter mötet på Folkets Hus bildades kulturföreningen 1740. Namnet signalerar kopplingen till glasbruket. 1740 var det år som glasbruket grundades. Föreningen har cirka 800 medlemmar och är den som driver verksamheten.

I dag står Glasets Hus för en bredd, allt från internationellt erkända konstutställningar till att arrangera kviss (frågesport) för Limmaredsborna på fredagskvällarna. Det finns en tydlig ambition att erbjuda mångfald, vilket tar sig uttryck i att såväl gudstjänster som pubkvällar arrangeras. Glasets Hus är mycket aktivt i integrationsarbetet. Nyanlända svenskar har välkomnats till Glasets Hus. Det har handlat om volontärarbete, praktik och nystartsjobb, vilket bland annat befrämjat inläring av svenska språket. I några fall har det lett till anställning på Glasets Hus eller andra företag. Detta sammantaget gör att Glasets Hus verkligen kan beskrivas i termer av att ”ett hus för alla”, som en av de intervjuade uttryckte det.

Ingången är inglasad och formad som en silo eller som den välbekanta Absolut-flaskan. Den inglasade entrén leder besökaren till Svenna Lovisas servering och ett stort rum med en eldstad i mitten. Här serveras lunchbuffé varje dag utom måndagar. Varje år serveras ca 30 000 luncher. Vill man inte äta, går det bra att bara ta en fika. Det var många år sedan man kunde göra det i Limmared.

I restaurangen arbetar fem fastanställda och ett stort antal timanställda. Kocken kommer från Libanon, anlände till Tranemo för 13 år sedan och fick senare politisk asyl. På Glasets Hus har hon lärt sig att laga god svensk husmanskost, men serverar ibland även libanesisk buffé.

Varje fredag är det after work på Glasets Hus. Då samlas 10–40 personer. Ibland arrangeras musikkvällar och kviss, vilket lockar betydligt flera. Värdet av att ha fått en samlingspunkt i Limmared är något som de intervjuade ständigt återkommer till. Någon beskriver det som att många som tidigare satt ensamma nu har fått en plats att gå till, vilket har gjort dem betydligt gladare. Andan i Limmared har förändrats tack vare Glasets Hus.

Innan var det ju så att man sa hej och så gick man, men nu pratar man mer med olika människor här

Under en annan intervju kommer samma tema upp:

1: Det är en mötesplats för många i samhället. Alla kan ju gå hit. Det märks att många går hit och träffas. After work på fredagar.

- 2: *Kvisskvällarna är ju väldigt uppskattade.*
3: *Att man har någonstans att gå på hemmaplan, när man bor så här.
Det är ju fantastiskt.*
M: *För mig som kommer utifrån är det lite överkligt.*
3: *Ja det tyckte vi i början också. Jag gick till och med förbi utanför
på kvällen. Första gången när det var något som inte vi skulle
vara med på. Se att det lyste. Det är inte klokt.*

Glaset's Hus har även möjlighet att arrangera konferenser. Det är få konferensanläggningar som kan erbjuda en personligare stil, med sina tre konferensrum – alla unikt inredda. Konferensanläggningen utnyttjas mycket frekvent. En bidragande orsak är att kommunen har fri tillgång till lokalerna, vilket också gäller de 20-tal företag som är sponsorer.

Tack vare Einar Ödmans initiativ har glassamlingar och glasföremål köpts in som gör att Glaset's Hus kan ha en stående utställning med Limmareds egen glassamling, som har kompletterats ytterligare efter hand. I dag är den äldsta klenoden en flaska från 1751. Bland rariteterna finns även en takglaskrona från 1755. Förutom den fasta utställningen av Limmareds eget glas från 1700-tal fram till i dag arrangeras sex till sju utställningar varje år av såväl bygdens egna förmågor som internationellt kända sådana.

År 2014 ställde de tre glasgiganterna Bertil Vallien, Ulrica Hydman Vallien och Kjell Engman ut. Under 2015 arrangerades sex olika utställningar. Den utställning som drog flest människor till Limmared var sommarens utställning ”Absolut, FACE IT!” från den internationellt kända Absolut Art Collection. Konstsamlingen innehåller totalt 850 verk. Konstnärer, bland annat Andy Warhol, som anlätats för att marknadsföra Absolut Vodka fick som enda direktiv att flaskans konturer skulle finnas med. I dag betraktas utställningen som ett svenskt kulturarv och finns på Spritmuseet i Stockholm. Att utställningen kom till Limmared var hederligt eftersom vodkaflaskan faktiskt produceras i Limmared.

Eftersom det bara finns en hall i Glaset's Hus tvingas man avbryta utställningar vid större event. Det kan handla om födelsedagsfester, bröllop, konferenser eller andra större arrangemang. Det bröllop som gjort störst avtryck och som flera av volontärerna berättar om var när Joseph Tebyasa från Uganda och Oksana Khomenko från Ukraina gifte sig. De möttes i Ukraina när Joseph studerade där. När han kom till Sverige och Limmared, utan identitetshandlingar eller pengar, sökte han upp Glaset's Hus. Han fick bo och äta gratis. Som motprestation började han som volontär i den dagliga driften. I dag har han uppehållstillstånd, en halvtidstjänst på Glaset's Hus och är en central person i organisationen. Hans svenska förbättras hela tiden och han har ett stort antal nya vänner. När han gifte sig med Oksana var det stor fest på Glaset's Hus i samband med årets volontärfest. Hundratal Limmaredsbor fick då tillfälle att gratulera det unga paret.

En av volontärerna berättar om ett annat bröllop som också gjort avtryck. Stolt-heten över vad de på Glasets Hus förmår göra går inte att ta miste på:

Det var som Nobelmiddagen. Det var uppdukat här. Så lades det upp tallrikar på rad och så stod tjejerna färdiga med bomullsvantar på sig. För du vet när du tar i en glasservis så blir det fingeravtryck. Och det fick det inte vara när de satte ner det vid bordet. Så ställde de upp sig sju stycken tjejer på rad där. Så öppnades en dörr och så tågade de in. Och så var det en som förde kommandot som gjorde en liten nick. Så satte de ner tallrikarna samtidigt. Jag ryser bara jag pratar om det, för det var så vackert så det var inte klokt.

Hon berättar även hur volontärer, som är duktiga på blombinderi gjorde dekorationer till borden.

I december byggs också utställningshallen om för att kunna erbjuda de årliga julborden.

För ungdomar har Glasets Hus fritidsgården och skejtbanan att erbjuda. En grupp som Glasets Hus däremot varit dåliga att locka till sig är barnen. När det gäller glas är huvudbudskapet att de ska akta sig så att inget går sönder. Men i och med ett nytt projekt har de för avsikt att råda bot på det. Våren 2017 var finansieringen klar för "Barnprojektet". Tre sponsorer, Tillväxtverket, Västra Götalandsregionen och Kalmarregionen, bidrar tillsammans med 930 000 kr. Projektet drivs tillsammans med Målerås glasbruk och högskolan i Skövde som är ledande i Sverige på att utveckla datorspel. Genom en app ska barn få en digital upplevelse av glastillverkning.

Ett krav som fanns med från början var att Glasets Hus skulle erbjuda en vänthall för tågresenärer. Eftersom huset ligger intill järnvägen, inte långt från den plats där den gamla stationsbyggnaden låg, är detta lämpligt. Krivet är att vänthallen är öppen till klockan sex på kvällen, och då måste den också vara bemannad med tanke på allt dyrbart glas som huset rymmer. På måndagar bemannas Glasets Hus tack vare att några kvinnor har förlagt sin syjunta dit. Glasets Hus har även blivit den självklara platsen för Tranemos turistinformation: dels för sina 60 000 besökare och dels för att byggnaden ligger så strategiskt vid järnvägen.

Sist men inte minst rymmer Glasets Hus en glashytta. Trots att huset har mycket att erbjuda beskriver de allra flesta att det ändå är just glashyttan som är husets hjärta. I dag har glashyttan två anställda glasblåsare. Dessutom bjuds glaskonstnärer in som Glasets Hus har tillfälliga samarbeten med. Här tillverkas nytt konstglas, och det genomförs även nytolkningar av gammalt glas tillverkat på Limma-reds Glasbruk. För den som vill finns möjlighet att prova att själv designa eller blåsa sitt eget glas. I glashyttan serveras även den obligatoriska hyttsillen.

Priser

Glaset Hus har redan hunnit få en rad priser och utmärkelser. Det sista i raden var Tranemo kommuns kulturstipendium 2016.

Swedish Welcome, som tillsammans med Turistrådet Västsverige ägs av flera regionala turistorganisationer, gör granskningar av olika turistmål. De gav Glaset Hus 73 poäng av 100 möjliga, vilket innebär ”utmärkt med en dragning till enastående” (BT, 5 september 2014). Samma år blev Glaset Hus utsett till ”Årets turistprofil”. Ur motiveringen:

Med det engagemang och de otroligt många ideella timmar som läggs ner i huset för att öka antalet besökare och hela tiden skapa mervärdet som lockar ytterligare besökare att komma, som bland annat innovativa kreationer i huset, aktiviteter för att höja värdskapet med mera, ökar de inte bara invånarnas stolthet för bygden utan sätter även Limmared, Tranemo kommun och hela regionen på den nationella och internationella kartan.

Det som man är mest stolt över är ändå nomineringen till Stora Turismpriset 2016. Femton kandidater var nominerade, bland annat Skansen. Motiveringen till kandidaternas nomineringar var att de står för nytänkande, internationalisering, kvalitet, hållbarhet och har bidragit till att utveckla turismen i Sverige. Glaset Hus vann inte, men att bli nominerad redan fyra år efter att Glaset Hus öppnades får betraktas som en vinst i sig.

4. Nycklar till framgång

Det var många som till en början såg Glasets Hus som en orealistisk dröm. När det ändå bestämdes att det faktiskt skulle byggas var det underfinansierat redan från början. Det förutsatte att många skulle ställa upp och arbeta gratis, såsom tidigare nämnts. Dessutom var tidsramarna snäva. Huset skulle vara färdigt för att invigas i samband med firandet av Glasets Dag följande år. Det innebar en kort byggtid. Men trots detta kunde Glasets Hus verkligen invigas på Glasets Dag den 16 juni 2012.

Där fanns flera eldsjälar som gjorde att det verkligen blev ett Glasets Hus i Limmared. Åke (byggmästaren), Tomas (antikhandlaren och glasentusiast), Einar (eldsjälen i hembygdsföreningen) och framför allt Kjell som var den som var drivande i planering, genomförande och är den som leder arbetet på Glasets Hus i dag. Men där fanns flera, här icke namngivna, som lade ner många, många timmar. Glasets Hus hade aldrig kunnat byggas om inte alla hade ställt upp. De är också en förutsättning för att Glasets Hus ska kunna erbjuda den verksamhet som bedrivs i dag. I det här kapitlet uppmärksammas framför allt volontärerna. För att beskriva volontärernas glädje och engagemang tar jag hjälp av den lokale poeten Sten Linnerholt, som tonsatt sångerna ”Så mycket bättre” och ”Anna och mej”. En av volontärerna började sjunga dem spontant under en intervju när känslan för att arbeta som volontär avhandlades. Båda sångerna framförs med stor entusiasm i samband med den årliga volontärfesten, men först något som många beskriver som en förutsättning och som en avgörande nyckel till framgång, nämligen det faktum att alla i Limmared drog åt samma håll.

Den heliga treenigheten

Något som framkommer under intervjuerna och som måste betraktas som en förutsättning för att det kom att byggas ett Glasets Hus över huvud taget var att alla arbetade mot samma mål. Såväl politikerna, företagen som civilsamhället hade tillsammans siktet inställt på att det skulle bli ett Glasets Hus i Limmared. Det här beskrev Lars Bäckström, dåvarande landshövding, som *en helig treenighet* då han besökte Limmared.

En av de intervjuade menar att en förutsättning för att Glasets Hus kunde realiseras var det politiska klimatet. Kjell var också noga med att inte diskutera frågan med de enskilda partierna, av rädsla för att det skulle bli en partipolitisk fråga. Under valrörelsen 2010 var det ett antal socialdemokrater som gick ut med att de stödde byggandet av Glasets Hus. Kjell betonar dock vikten av att förhålla sig partipolitiskt neutral, för att undvika ”politiskt käbbel”. All kommunikation med politikerna förde han därför med kommunstyrelsens arbetsutskott. Flera gånger lyfter Kjell fram politikernas mod. För trots allt var det inte helt okontroversiellt att kommunen skulle satsa tjugo miljoner kronor på Glasets Hus. I dag har kritiken i stort sett tystnat. Det är få som säger att Glasets Hus var en felaktig satsning.

Treenigheten förutsätter personkemi. Men det gäller även att kunna hantera olikheterna och ha överseende med att man går in i projektet genom olika ingångar. Men nog har det varit kulturkrockar. Kjell, som tidigare varit verksam inom den privata sektorn, tyckte att kommunen ibland kunde vara trög att samverka med.

Kommunalrådet sa en gång att du Kjell måste fatta att detta inte är industrin, detta är kommunen och det finns något som heter kommunal demokrati. För att försvara hur jävla lång tid det tog för att få besked om saker. Då råkade jag säga att i min värld är det så här, och det får ni också respektera, att om någon inte har svarat på mitt mejl innan dagen är slut så utgår jag från att något allvarligt hänt.

Förutom civilsamhället och politikerna ingår de lokala företagen i den heliga treenigheten. Kommunens näringslivschef beskriver det som unikt. Bara för att du bor och driver företag i en kommun säger ju inte det att du ska engagera dig i alla frågor, konstaterar hon.

Det är det som har hänt här. Näringslivet, kommunen och de ideella krafterna har samlats runt en fråga.

Hon beskriver näringslivet som ”exceptionellt starkt”. Oavsett om det är en eller hundra anställda är de väldigt engagerade. Det blev uppenbart under byggnationen. Då ställde flera företag upp på olika sätt. Många är också i dag sponsorer.

När Glasets Hus var färdigt och Kjell i olika sammanhang presenterat och representerat Glasets Hus har han kommit i kontakt med en modell benämnd BID (*Business Improvement District*) som syftar till att utveckla orter eller stadsdelar. Samverkan mellan det privata, offentliga och invånarna är ett fundament. När Kjell fick kännedom om metoden kunde han konstatera att det var just den han arbetat utifrån – utan att veta om det. Civilsamhället utgör en viktig länk i treenigheten. Det var också där de ideella och avgörande krafterna fanns.

Volontärerna

*Bli volontär (melodi: Anna och mej)
Glasets Hus i Limmared,
Vi är alla med
Om att skapa nå't som liknar succé.
Alla känt att något hänt,
Nu har trenden vänt.
Härligt, nu är Limmared på G.
Här kan du se på konst, här kan du blåsa dig ett glas,
Här får du hjälp att ställa till kalas.
Slå dig ner och ta en fika,
Känn på husets atmosfär.
Det är lätt att stanna länge här.*

*Einar, Kjell och Mikael,
Vad är det ni har gjort?
Ni har skapat något riktigt stort
Inspirerat var och en av oss att jobba här,
Ställa upp och jobba ideellt.
Jobba ideellt och bli volontär*

Glasetts Hus drivs av Kulturföreningen 1740, som är en ideell förening. Detta faktum var en förutsättning för att så många skulle ställa upp, uttrycker några volontärer: "Det har ju inget vinstintresse". Om det hade varit privatägt, säger en av volontärerna bestämt, hade hon inte hjälpt till. Att Kjell är volontär lyfts också fram som betydelsefullt.

Förra året gick Glasetts Hus med 250 000 kronor i vinst. Det kan verka imponerande, men det är inte i närheten av vad som skulle behövas för att ersätta volontärerna med anställd personal. De ideella krafterna var alltså inte bara en förutsättning för att Glasetts Hus skulle kunna byggas. Det är också de som gör att det i dag är ett levande hus för alla. Att Glasetts Hus till stora delar drivs av volontärer beskriver de själva som ett värde i sig. Det blir en annan känsla än vad som hade varit fallet om där bara hade funnits anställda:

Jag tror man känner mer för det. Om man lägger ner arbete utan att ha betalt då har man en vision.

Värdet av volontärerna är även något som lyfts fram under intervjun med en av de anställda. Då konstateras att volontärerna är en förutsättning för Glasetts Hus. Här beskrivs inte Kjell som en volontär.

Kjell styr och leder men lyssnar väldigt mycket på volontärerna. För utan dem har vi inget Glasetts Hus. Det är det som Glasetts Hus bygger på. Skulle du anställa så många skulle inte Glasetts Hus klara det. Skulle man driva den här verksamheten utan volontärer fick man räkna med 20–30 heltidsanställda.

En av de anställda beskriver vikten av att verkligen visa tacksamhet för dem som ställer upp gratis: "Att berätta med hela vårans kropp att vi är jättetacksamma att ni kommer in på helgerna och diskar".

Som framgått kunde Limmaredsborna redan på det välbesökta mötet på Folkets Hus skriva upp sig som volontärer. En av volontärerna som tyckte att planerna på att bygga ett Glasetts Hus framstod som orealistiska bedömde det som riskfritt att skriva upp sig – om det verkligen skulle realiseras skulle det ta lång tid, bedömde hon. "Jag var så gammal redan då", konstaterar hon nu och skrattar. Då var planen att det skulle vara ett litet kafé där kaffe och kanelbulle skulle serveras. Sedan dess har köket byggts ut två gånger, kan hantera middagar för 150 personer och fungerar också som lunchrestaurang. Så trots att flera tyckte att planerna framstod som uppe i det blå har de ändå överträffats med råge – tack vare volontärerna.

Järngänget

Även om Glasets Hus är stängt på måndagar sjuder aktiviteten där. Klockan nio samlas ”järngänget”. Det består av ungefär tjugo pensionerade kvinnor och män. Kjell inleder med att presentera den gångna veckans ekonomiska resultat och vad som är på gång. När mötet är slut skingras alla. Det är framför allt kvinnorna man ser. De städar, sköter blommor, dammar, puffar kuddar och ser till att allt är i ordning. När jag under en intervju med några kvinnliga volontärer konstaterar att det är just kvinnor jag ser bekräftar de bilden, samtidigt som de tar männen i försvar. För de gör så mycket annat.

1: Alla damerna städar (skratt) De (männen) kan dammsuga någon gång om vi ber dem.

2: Karlarna gör mycket grejer. De har ju varit med och gjort i ordning villan på andra sidan. Reparerat hela huset. Med två jättefina lägenheter.

1: Med tre rum i källaren.

3: Och de gör hyllor. Ja, vad vi ber dem.

2: och lådor.

3: De fixar med utställningar. Tavlor ska upp och det ska spikas. De här stora montrarna

2: Och podier.

1: Ja de gör mycket.

2: Sedan har de byggt ut köket. För det var ju inte alls så stort tidigare. De gör väldigt mycket också.

”Gubbgänget” är med på måndagsmötet. Då får de veckans agenda. Ibland gör de färdigt på måndagar och ibland har de flera dagars jobb. Måndagarna har kommit att bli en viktig dag för volontärerna. Att gå till Glasets Hus på morgonen ser de inte som en uppoffring.

4: Jag känner så här. Nu är det måndag. Nu får vi gå hit ner.

5: Ja söndagskvällarna har alltid varit lite tråkigt innan. Men oj, i morgon är det möte klockan nio och sedan ska vi göra det och det och det och det.

4: Det är med glädje som de går här nere i dag. Det är jag säker på att de tycker att det är roligt.

Arbetet tar inte slut på måndagar. Där finns alltid minst två volontärer på Glaset Hus de andra förmiddagarna. De rycker in där det behövs, till exempel i köket. Det kan handla om det löpande arbetet eller att, som till exempel vid jul, rulla köttbullar och baka pepparkakor. All tvätt sköts även av volontärerna. Fyra kvinnor turas dessutom om att räkna kassan från tisdag till söndag. Förutom bankbesök innebär det även att se till att det finns växel.

Under vardagarna är det huvudsakligen pensionärer som är volontärer. På helgerna är det Limmaredsbor som är i arbetsför ålder som diskar efter lunchgästerna. De ställer upp två helger per år. Två kvinnor ansvarar för att se till att där finns volontärer på helgerna. När jag intervjuar dem i januari är alla helger bemannade ända fram till mitten av december.

När klockan är fyra går de anställda hem. Men eftersom Glasets Hus även fungerar som vänthall för tågresenärer, vilket tidigare nämnts, är det öppet till klockan sex på kvällen. Bemanningen av huset sköts då av volontärer. På måndagar har några kvinnor förlagt sitt symöte till Glasets Hus. Då slår de två flugor i en smäll. ”Synålarna”, som de kallas, får tillfälle att träffas för att handarbete samtidigt som de bevakar Glasets Hus. ”Symötet är alla välkomna till”, säger en av Synålarna.

1: Ja man kan lösa det mesta.

2: Men vi hinner inte sy så mycket. För det är så mycket runt omkring här som vi måste göra.

Under intervjun berättar en av volontärerna att hon varit på Glasets Hus fyra gånger den veckan som var. Och så var det veckan före också. ”Så mycket jobbade jag inte”, säger hon och skrattar.

”Nu mår vi mycket bättre”

Nu mår vi mycket bättre (melodi: Så mycket bättre)

Är du sliten och trött, lite nere och nött,

Kom hit, så känns det bättre.

Nu mår vi mycket bättre, för vi har Glasets Hus.

Här finns värme, gemenskap och ljus

I vårt härliga hus.

Visst mår vi mycket bättre, när vi träffas och trivs

Av ren glädje vi drivs

Får oss något till livs

För själen och för kroppen.

Kom hit, här finns något för alla

Kom hit, här finns allt du vill ha.

Om du bara gör ett besök varannan da’

Mår du säkert snart riktigt bra.

Det kan bli mycket bättre, om du blir volontär.

Det är lite som att vara kär

Att få arbeta här.

Tänk att få stå i disken, med en gammal kamrat

Där bland grytor och fat

Blir det snart mycket prat

Om sköna gamla minnen.

*Kom hit, här finns jobb åt oss alla
Kom hit, så får du vara med.
Kom hit, för nu känns det – vår egen mötesplats
Är Sveriges hetaste.*

Att volontärerna inte får någon ersättning för det arbete de lägger ner verkar kompenseras av den samhörighet de känner på Glasets Hus. ”Vi är ju som en familj, kan man säga”. En annan säger att ”sedan får vi en vi-känsla som är enorm i Limmared”. De beskriver också att de tycker att de fått något meningsfullt att göra. ”Det är väl inte så himla roligt att gå ut och gå hela dagarna”, säger en och skrattar. En annan säger att ”man kan väl inte städa jämnt”. När jag kommenterar det med att de faktiskt städar på Glasets Hus beskrivs det som en stor skillnad eftersom det här är något de gör tillsammans. Och så varvas dammandet med kaffedrickande. För det går åt en del kaffe.

På frågan varför de ställer upp säger en av volontärerna att hon tror att det handlar om en inställning hos dem.

*Det är väl den här generationen som känner ansvar tror jag mycket.
Att vi verkligen vill att det här ska vara bra.*

Det här ansvaret bottnar i den revanschlusta som de känner: att vända den nedåtgående trenden och att återigen sätta Limmared på kartan. De beskriver det som att det känns bra att göra något positivt för bygden.

*1: Ja kan man göra något för att det ska bli bättre är det positivt.
2: För det har det ju blivit för hela samhället. Det har ju svingat upp.
Titta bara på huspriserna. De har ju verkligen stigit.*

En av de anställda på Glasets Hus beskriver det som att ”det har blivit en sådan häftig sak för pensionärerna”. Och det är de som verkligen erfarit Limmareds uppgång och fall. Från att ha varit ett livaktigt samhälle med all tänkbar service har de sedan sett hur samhället dog. I och med Glasets Hus skedde något som måste beskrivas som en nytändning. Flera volontärer beskriver också sig själva som lokalpatriotiska med en stark känsla för orten.

Tack vare Glasets Hus förändrades samhället på flera sätt. Det blev en ny anda. Personer som man tidigare bara hade hälsat på har man lärt känna nu. Någon beskriver det som att man började hjälpa varandra, alltifrån att ta hand om varandras blommor till att följa med till lasarettet.

Glasets Hus har bidragit till att livet har fått nya inslag – det där lilla extra som sätter guldkant på tillvaron. De årliga volontärfesterna är något som flera talar om. Då rullas röda mattan ut och ”då städar vi inte”. Något annat som de hänvisar till är glasbrukets jubileumsfest, då Leif Mannerström var där och lagade maten. Till jul hjälps de åt att pynta. De gör eget pynt, inventerar de egna lagren och hämtar

på hembygdsgården. Det ska gå i gammal stil. ”Då får vi rätt fria händer”, säger en volontär. ”Det är roligt att visa att man fortfarande kan”, säger en annan. Till julen bakar volontärerna även pepparkakor och rullar köttbullar. De delar även glatt med sig av de egna recepten till kökspersonalen.

Något som förenar

En nyckel till framgång är att man hittat något som förenar. Att förändra bilden av Limmared som en ort på fallrepet där något måste göras beskriver flera som en drivkraft. Något annat som förenar är att de flesta Limmaredsbor har en anknytning till glasbruket. Under intervjuerna framkommer också att även om man inte varit så intresserad av glas tidigare så har många blivit det nu. Från att glassamlingen var något som en liten grupp var väldigt engagerad i har den blivit något som alla volontärer lyfter fram som viktig. Detsamma gäller det moderna glaset. En av volontärerna beskriver sitt intresse:

Och likadant när vi köpte in de här moderna av Kjell Engman och Bertil Vallien. Jag var med i det. Jag tycker det är intressant. Och nu putsar vi det. Hembygdsföreningen går över det ett par gånger om året. Alla montrar. Så vi har precis avslutat det arbetet.

I dag är intresset för konstglas bredare, och där finns en stolthet när de stora glas-konstnärerna ställer ut på Glasets Hus.

Sammanfattningsvis...

Om volontärernas engagemang ska förklaras med ett ord, är ”gemenskap” det som ligger närmast till hands. Många nya vänskapsband har knutits och Limmared har helt enkelt blivit en trevligare plats att bo på, som en av volontärerna uttrycker det. Måndagsmötena har blivit något som flera ser fram emot, och de beskriver vilken glädje det innebär att göra det här tillsammans.

För att förstå volontärernas insats är en viktig aspekt att där fanns något som förenade. För det första delade de bilden av Limmared – en ort på fallrepet. De hade erfarenhet hur all service flyttat från orten, och Limmared var inte längre den viktiga järnvägsknuten. Nu ville de återigen sätta Limmared på kartan. För det andra har alla i Limmared någon form av relation till glaset. Om de inte själva arbetar på glasbruket, har de någon i familjen eller släkten som gör eller har gjort det. Genom hembygdsföreningen hålls även ett intresse vid liv för såväl konstglaset som bruksglaset. Att den internationellt kända Absolutflaskan produceras i Limmared saknar nog inte heller betydelse.

Glaset Hus innebär inte heller bara arbete. Det innebär även att tillvaron fått en guldkant. Att vara delaktig i utställningar och event som i dag sker på Glaset Hus innebär en stolthet som det inte går att ta miste på. Betydelsen av att livet fått mer flärdfulla inslag som den årliga volontärfesten då röda mattan rullas ut, ska inte heller underskattas. Flera av volontärerna uttrycker att det var spännande att vara delaktiga i något som för många framstod som ”uppe i det blå”. Så det var kanske inte bara Kjell som blev triggad av att det från början var ett projekt som framstod som omöjligt.

5. Eldsjälen

Under sitt invigningstal på Glasets Hus sa den dåvarande kommunchefen att det var fråga om ett kollektivt arbete. Det här hade Limmaredsborna gjort tillsammans. Och visst hade hon rätt: Glasets Hus kan beskrivas som ett monument av vad ett samhälle kan göra när invånarna, politikerna och företagarna krokas arm. Trots detta breda engagemang finns det anledning att lyfta fram en enskild person. För samtliga intervjuade verkar vara rörande överens om en sak: Kjell Svensson var en nyckelperson när Glasets Hus byggdes. Flera uttrycker att utan Kjell hade Glasets Hus inte funnits. En av dem säger:

Det är nog... förutom allt frivilligt arbete, men hade vi inte haft Kjell Svensson från början så är det inte säkert att det blivit samma rusch som det blev. Och han sa, det ska inte vara 2015. Det ska vara 2012. Och det var 2010. Det blev nästan lite darrande. Ska det verkligen gå att genomföra (skratt)?

Kjells betydelse framkommer även under intervjuerna med volontärerna. Då beskrivs han som en som ”många människor vill följa”, som någon som ”många har sett upp till”. Dessutom ser de att ”han lägger ner hjärta och själ” och att ”han kämpar dagarna i ända”. Eftersom han var vd på glasbruket beskrivs han även som en person som ”har respekt bland folk” och ”kan ta kontakt”.

Kjell var inte viktig enbart under planering och byggnation. I dag är det han som leder arbetet på Glasets Hus och är dessutom en drivkraft för att verksamheten utvecklas. Han har även blivit den som är ansiktet utåt genom att han ofta representerar Glasets Hus i olika sammanhang.

År 2007 gick Kjell i pension. Då hade han arbetat på glasbruket i 38 år, varav de sista åren som vd. Pensioneringen blev dock inte riktigt så som han hade tänkt. I stället för att träna, spela golf, läsa böcker, ta styrelseuppdrag, passa barnbarn och ägna mer tid i sommarstugan i Olofsbo fick han andra uppgifter som hade väntat på honom.

Att leda Glasets Hus

Det som i efterhand kan beskrivas som den röda tråden i Kjells yrkesverksamma liv har varit *ledarskap*. Som 20-åring började han arbeta som lärarvikarie i en tuff skolmiljö och märkte då att ledarskap var något han både hade fallenhet och intresse för. Vid den här tiden hade han en framgångsrik fotbollskarriär. Det fanns en period då han både var spelare, tränare och ordförande i Limmareds IF. När Kjell var 24 år började han på glasbruket som laboratorieassistent. Redan som nyanställd hade han synpunkter på ledarskapet, vilket hans chef tog vara på, och ganska snart började han arbeta på personalavdelningen. Efter några år utsågs han till personalchef och nästa steg innebar att han blev produktionsansvarig. År 1999

blev han chef för fabriken, för att sedan sluta som ansvarig för koncernens tre glasbruk i Norden. År 2007 avslutade han sitt yrkesverksamma liv.

Glasets Hus drivs av tio till tolv anställda, och totalt är det för närvarande cirka 140 personer som gör ideella insatser. 25 av dessa är verksamma varje vecka. Att leda Glasets Hus har andra utmaningar än de flesta organisationer eftersom enbart en minoritet är anställda, medan de flesta är volontärer. Kjell jämför sin roll i dag, då han leder arbetet på Glasets Hus med en omsättning på ca 10 miljoner kronor, med den då han var chef på Glasbruket med 500 anställda och en omsättning på en miljard kronor. I vissa avseenden betraktar han sitt arbete i dag som svårare. På Glasets Hus gäller det inte bara att leda och motivera de anställda. Eftersom Glasets Hus i dag står och faller med de volontärer som kommer och arbetar frivilligt gäller det också att motivera dem och på olika sätt visa den uppskattning de förtjänar. De flesta volontärer är pensionärer, varför skillnaden mellan de anställda och volontärerna inte enbart består i huruvida de får lön eller ej. Det kan även uppstå spänningar som kan härledas till hur olika generationer tycker att det ska se ut inne i huset. Eftersom interiören är genomtänkt in i minsta detalj och intrycket ska vara det rustika och enkla inspirerat av det gamla glasbruket är det inte sällan som medling fordras mellan de anställda och volontärerna. Men för varje år som passerat ökar samsynen byggd på respekt för varandras synpunkter. Kjell berättar:

Framgångskonceptet med det här huset är att man håller en absolut stenhård linje med den röda tråden. Allt måste harmonisera. Då kan inte var och en eller vi som individer hitta på egna idéer. Utan det måste följa en strikt linje. Jag har själv backat tusen gånger för jag tycker det är tjafs, men jag har insett att så här är det. Vi har ett koncept och vi följer det. Och då nickar jag och alla andra lite tjurigt och så går det ett tag. Det är definitivt utmanande och behovet av att förklara, motivera finns alltid där men förståelsen för konceptet ökar hela tiden.

Han känner att volontärerna upplever måndagsmötena som viktiga. Det här är något som bekräftas av volontärerna själva. Under en intervju med volontärerna kommer detta möte på tal.

2: Sedan tror jag att det gör mycket att Kjell varje måndag talar om vad som hänt under veckan och vad som kommer att hända. Vi känner oss delaktiga.

3: Ja, det gör man ju

2: Det har stor betydelse. Det känner man att det är viktigt och det här måste vi göra.

Även Kjell ser dessa möten som viktiga. Han kommer dit väl förberedd, berättar hur det går för Glasets Hus och om sådant som är på gång. Kjell har i sin roll som chef på Limmareds glasbruk arbetat med ett stort antal nyckeltal som hela tiden måste uppdateras. Det här är något som han har tagit med sig i sitt arbete på

Glaset Hus. Han berättar att när januari månad har gått vet han hur hyttan gått i förhållande till förra året och året före, hur hög omsättningen varit per dag, hur många luncher som serverats och så vidare. Det är den typen av nyckeltal som han använder när han möter såväl volontärer som personal. Han motiverar det med att han kommer från en värld med ständiga mätningar av resultat. Kjell är en övertygad anhängare av tanken om att motivation i hög grad drivs av just mätbarhet. ”En medarbetare måste känna att vi har gjort ännu bättre än förra gången”, som han uttrycker det.

På vardagarna har volontärer och de anställda sina respektive roller väl utmejslade. Stämningen mellan dem är god och respektfull. Det framkommer under samtliga intervjuer. Volontärerna lovordar den fina personalen, och de anställda som jag intervjuat ägnar ett stort utrymme under intervjun med att beskriva de fantastiska volontärerna. Men den goda stämningen är något som Kjell ständigt arbetar med.

På helgerna då Limmaredsbor kommer till Glaset Hus och diskar arbetar de sida vid sida med de anställda i köket. Kjell berättar om situationer då volontärerna har stått och diskat i flera timmar, samtidigt som det står ”två fnittriga 18-åringar med sina mobiltelefoner i smyg ute i köket”. Vanligtvis får Kjell veta detta via ett mejl eller skvallervägen. Volontärerna kan vid sådana tillfällen hota med att sluta. ”Det klart att det är konfliktladdat”, konstaterar Kjell.

Och då går det åt X antal timmar till att prata med de berörda och tala om att det här är ingen fritidsgård. Det har ju varit väldigt många tuffa diskussioner med de här ungdomarna.

Ibland har volontärerna synpunkter på de anställda: att de har slarvat, att de är lata, eller att de inte har städlat ordentligt. Varje gång sådan kritik framförs måste Kjell lägga ner mycket tid för att motivera volontärerna, förklara vad det berodde på och lova att ta upp det vid nästa personalträff. De anställdas förhållningssätt till volontärerna är något som Kjell ständigt arbetar med.

Hur gör ni nu när volontärerna kommer på lördag. Jo då går man fram och säger så kul att ni kommer i dag. Nu får vi hjälpas åt. Ni säger till när ni vill äta så ska vi ordna så vi kan gå ifrån.

Kjell betonar dock att han över lag är nöjd med de anställda. ”Med tanke på deras ålder och ringa erfarenhet gör de ett fantastiskt jobb”.

Han beskriver det som att det är betydligt enklare att hantera anställd personal. ”Alltså du kan inte bli irriterad på en volontär och säga att detta faktiskt är tredje gången jag påpekar att ...”. När det gäller kommunikationen med volontärer handlar det mer om att lirka. För det går ju inte att beordra någon som ställer upp frivilligt. Som chef är man mer beroende av en volontär än en medarbetare, konstaterar Kjell. Volontären är inte utbytbar på samma sätt som den anställde. Han betonar hur viktigt det är att volontärerna känner sig nöjda.

Det vore förödande om en missnöjd volontär skulle börja sprida ett missnöje. Det vore förödande för organisationen.

Det är också viktigt att volontärerna är nöjda med personalen. Kjell berättar att han arbetar mycket med att skapa en beundran för respektive grupp. När kunder berömmar personalen är han noga med att förmedla detta till volontärerna. ”Då tar det lite udden av att någon har rökt för länge”.

På samma sätt som anställda matchas mot arbetsuppgifter och att de ska ha möjlighet att växa och utvecklas i sitt arbete är det även något som gäller volontärer. Tillsammans står de för en bredd vad gäller kompetens och yrkeskunnande, men var och en måste få stimulans utifrån sin kunskap och sina förutsättningar. Vissa volontärer är också svårare att ersätta. Samma dag som intervjun genomfördes fick Kjell återbud från en volontär som skulle leda ett möte om en kommande utställning. Då var det svårt att hitta någon som kunde ta hand om mötet i stället. Ofta har Kjell svårt att fråga, av rädsla för att volontärerna ska känna sig tvingade att svara ja och att de till slut ska dra sig undan av rädsla för att ständigt få nya arbetsuppgifter.

Hela tiden upplever jag att jag är på gränsen att om jag ber henne eller han att... då blir de så pressade att de ska leverera något. Trots att jag hela tiden försöker tona ner uppdraget. Använder ord som ”har du tid, det är inte så noga, gör bara någon anteckning”, så upplever jag en risk att man vågar inte gå på de mötena längre för rätt vad det är så får man ett uppdrag.

Han säger att han måste ha ”en jäkla magkänsla” vem han vågar be eftersom det hela tiden finns en risk att volontärer känner sig pressade att göra mer än vad de faktiskt tänkt sig och därför tröttna. Vissa volontärer som ställer upp mer än andra försöker Kjell uppmärksamma lite extra för att visa sin uppskattning.

Kjell berättar att han ofta umgås med tanken att avlöna fem personer med en tiondels tjänst till. Det skulle bli oerhört mycket enklare att leda verksamheten då. Samtidigt inser han att det ideella arbetet då skulle raseras. ”Så fort du börjar bryta mönstret, att det inte är volontärt, så går det åt helsicke”, konstaterar Kjell.

Betydelsen av att även Kjell arbetar ideellt är något som några volontärer tar upp under intervjun. Om det varit en anställd platschef som tjänade trettio, fyrtio eller femtio tusen kronor i månaden finns en risk att den personen inte skulle ha lika stor legitimitet hos volontärerna. En förhoppning som Kjell har är att rutiner ska satta sig för både personal och volontärer när han en gång slutar. ”Glaset Hus efter Kjell” är något som styrelsen för Kulturföreningen 1740 ständigt diskuterar.

Att representera Glasets Hus

Något som har tagit mycket av Kjells tid i anspråk är att delta i olika sammanhang för att göra Glasets Hus känt. Det har varit och är fortfarande viktigt att Glasets Hus finns representerat när till exempel turismen i regionen ska diskuteras. Som före detta vd är han van vid den typen av uppgifter, och han känner sig bekväm på konferenser och i sammanträdesrum. Att träffa chefspersoner från olika organisationer eller göra en powerpoint-presentation för ett större antal människor är inte heller något han känner sig främmande inför. De flesta volontärer har en annan bakgrund och känner sig inte lika hemma i sådana sammanhang. Däremot finns det personer i styrelsen som kan och hade velat göra detta, men eftersom de fortfarande är yrkesverksamma och de flesta av dessa arrangemang är på dagtid är Kjell den ende som kan medverka.

Drivkrafter

En berättigad fråga är vad som driver Kjell att lägga 50 timmar i veckan för något han inte får ett öre i ersättning för. Ett svar skulle kunna kopplas till hans idrottsintresse. Med det följer en stark tävlingsinstinkt. Och den eskalerar, ju mer motstånd han möter. Samtidigt har han en inre drivkraft som gör att han inte vill misslyckas. Han skulle också ha svårt att inte fullfölja något han åtagit sig. Om något framstår som omöjligt, eller om det finns personer som inte tror att han ska kunna realisera det han företar sig, blir han än mer triggad.

Det var ju hur många insändare som helst som tyckte att det var det dumaste de hört. Det var ju nästan bara jag. Det var väldigt få andra som trodde på det här.

En journalist har berättat för Kjell hur orealistiskt han tyckte det lät när han första gången hörde talas om planerna på att bygga ett Glasets Hus i Limmared. Journalisten hade frågat Kjell om han kunde uppskatta sannolikheten i procent för att Glasets Hus verkligen skulle bli av. Kjells svar blev lika snabbt som tvärsäkert: ”Hundra procent!”

Att ha fått lära känna alla volontärer – Limmaredsbor som han knappast vetat vilka de var eller som han på sin höjd hejat på – skänker honom också stor glädje.

En relativt ny insikt, berättar Kjell, är att han som person mår bra av att betyda något för andra. Det har inte minst aktualiserats i hans engagemang för en av de anställda. Mannen från Uganda, som sökte upp Glasets Hus, började som volontär, men är nu en av de tolv anställda. I dag är Kjell inte bara chef för honom, utan har även blivit något av en mentor och god vän.

Måndagsmötena med ”järngänget” beskriver också Kjell som en belöning. Det engagemang som han möter hos volontärerna är värt det arbete han lägger ner.

Något att särskilt lyfta fram är att Kjells fru Ingegerd ingår i de drivande volontärerna. ”Hon har ju nästan blivit lika tokig som jag”, konstaterar Kjell. Och kanske hade det varit omöjligt att lägga ner så mycket tid som pensionär, om inte engagemanget hade delats med frun.

Glasetts Hus efter Kjell?

Att Glasetts Hus verksamhet är beroende av Kjell, som dessutom arbetar ideellt, gör självfallet organisationen sårbar. Han låter sig inte bytas ut lika enkelt som om det varit ett avlönat arbete. Att hitta en person som fortsätter att leda och utveckla arbetet och även representera Glasetts Hus utan att ta betalt är det få som tror är möjligt. Något annat som gör Kjell är svår att ersätta är hans personliga egenskaper. Bland annat har han en omvittnad driftighet. ”Han drar in folk så man känner sig delaktig”, uttrycker en av volontärerna det. Kjell betonar vikten av att den som är drivande måste ha ett genuint intresse. Därför går det inte att tvinga någon att ta på sig ordförandeskapet. Hur den framtida ledningen och representationen av Glasetts Hus ska se ut är en öppen fråga och ett orosmoln som är uppe på agendan på styrelsemöten och i andra sammanhang där Glasetts Hus framtid diskuteras.

6. Framtiden

Kjell och flera med honom inser att det är svårt att i längden driva en verksamhet som är så beroende av ideellt arbete som Glasets Hus är i dag. Man kan dessutom misstänka att det kan bli svårare att rekrytera volontärer i framtiden. Flera av dem som arbetar som volontärer har varit med då Limmared blomstrade och sedan fått erfara hur all service flyttade från orten. De erfarenheterna gjorde att de kände en revanschlust, vilket varit en viktig drivkraft. De framtida volontärerna kommer att ha andra erfarenheter av Limmared, och frågan är om det går att uppbringa en sådan känsla som flera delar. Under en intervju med volontärerna kommer de in på bruksandan i Limmared. De beskriver att "den försvinner mer och mer". I dag är Limmared inte lika centrerat runt bruket, säger de. Förutom den stora byggfirman finns tillverkning av prefab, cement och plast. Dessutom är det många som arbetar i Limmared, men som inte bor där själva. Flera Limmaredsbor arbetar också på annan ort. Den gemensamma bilden av en ort som var på fallrepet var något som såväl förenade som motiverade. Frågan är hur den bilden ska kunna ersättas med en mer optimistisk, för att rekrytera framtidens volontärer.

Ett annat skäl till att det kan bli svårare att rekrytera volontärer i framtiden är att det har sin tjusning i att vara med från början. De flesta av de volontärer som nu lägger ner sitt engagemang var med på mötet på Folkets Hus. De har varit med och förverkligat något som för många framstod som "uppe i det blå".

En annan stor utmaning är självfallet hur Kjell ska ersättas den dagen han inte ställer upp på det sätt han gör i dag. Att hitta en ny volontär betraktar de flesta som uteslutet. I någon mening är han unik. Hans ledaregenskaper, förmåga att representera Glasets Hus, känsla för orten Limmared och, inte minst, vilja att lägga ner så mycket frivilligt arbete gör att det är svårt att hitta någon som skulle kunna ta över efter honom. En idé är att de uppdrag Kjell har i dag fördelas på ett större antal personer.

Det finns en risk att en avlönad platschef förändrar något grundläggande som i dag kan beskrivas som Glasets Hus signum, nämligen de volontära krafterna och det breda engagemanget. Under intervjuerna med volontärer har det framkommit att vetskapen att även Kjell är volontär inte saknar betydelse. Betydelsen av att Glasets Hus har blivit en samlingspunkt för många, framför allt pensionerade Limmaredsbor, riskerar därmed att gå förlorad. Styrelsen arbetar i dag för att få ekonomi till att kunna rekrytera en avlönad platschef på Glasets Hus. En idé som Kjell tar upp under intervjun är att då frikoppla den volontära organisationen från den övriga.

I dag har Kjell tillsammans med styrelsen ställt frågan på sin spets framför allt till kommunen. Då är det två scenarier som utkristalliserar sig: Ett alternativ är att de drar ner på verksamheten till den nivå som det var tänkt från början, med museum, glashytta och ett fik där kaffe och kanelbullar serveras. Det andra alternativet är att satsa. Då handlar det om att fortsätta utveckla Glasets Hus. Men då krävs att omsättningen ökar så att det går att anställa minst en person. I dessa planer

ingår en ny konsthall för att slippa ta ner utställningarna inför varje evenemang. Det förutsätter ett driftstöd från kommun och region på ungefär en och en halv miljon kronor. I det scenariot har Glasets Hus 100 000 besökare/år.

Tony Hansen, kommunalråd i Tranemo kommun, var inte lika politiskt aktiv som han är i dag när planerna på Glasets Hus började ta form. Men han minns insändare såväl för som emot. Själv var han till en början skeptisk. Han trodde helt enkelt inte att det var möjligt att ro det hela i land. Nu tycker han att det är en fantastisk verksamhet. För kommunen har det varit en jättevinst tack vare kulturkvällar, konferenser, kviss, utställningar, glashyttan och restaurangen. Han ser positivt på framtiden, men konstaterar samtidigt att verksamheten är sårbar eftersom den drivs av en förening och allt är beroende av att volontärer ställer upp. Den stora utmaningen, konstaterar Tony, blir att hitta en ersättare den dagen Kjell slutar.

I dag satsar det stort i kommunen: det ska byggas bibliotek, bistro och hotell i Tranemo. En risk skulle kunna vara att de volontärer som i dag arbetar gratis på Glasets Hus ser det som ett svek från kommunen. Varför inte fortsätta att utveckla det som redan finns? Satsningen i Tranemo skulle således kunna göra att det blir svårare att vidmakthålla det engagemang som finns hos volontärerna på Glasets Hus.

När detta skrivs har representanter från Glasets Hus och kommunen träffats vid två tillfällen under 2017. Nästa träff är planerad till juni. Fram till dess har några tjänstemän från kommunens förvaltning fått i uppdrag att tillsammans med Glasets Hus se vilka möjligheter som finns för att säkra en fortsatt positiv utveckling av verksamheten.

7. Hela Sverige ska leva – en avslutande diskussion

Glaset Hus skulle kunna beskrivas som en av många insatser som syftar till att ”hela Sverige ska leva”. Avfolkningen av glesbygden är en konsekvens av urbaniseringen, och det var efter andra världskriget som den på allvar började definieras som ett problem. Sedan dess har otaliga satsningar gjorts för att vända den negativa utvecklingen på de mindre orterna utanför storstadsregionerna. ”Glesbygdsproblem” är en ständigt återkommande punkt på den politiska agendan.

Centralt och lokalt

För Limmareds del var det inte urbaniseringen i första hand som gjorde att orten började definieras som en avkrok. I stället var det kommunsammanslagningen, då Sverige gick från 2 500 till 290 kommuner, som blev nådastöten. När Tranemo blev centralort försvann mycket av den service som tidigare funnits i Limmared. I och med kommunsammanslagningen ökade avståndet från centrum till periferin, vilket ledde till en större distans till de politiska besluten (Lindfors, 1997).

Utvecklingsatsningarna av glesbygden på nationell nivå har varit flera. Ekman beskriver det som att det finns en ”övergripande utvecklingsretorik” som är påverkad av en dominerande utvecklingsideologi. För kommuner gäller det att ”surfa på den våg som tillfälligt är i ropet”. Ett problem är att där finns ett glapp mellan denna retorik och den lokala verkligheten (Ekman, 1996). En avvägning som Lindfors tar upp är när glesbygdsprojekt bygger på centralitet och utifrån kommande lösningar. Det gör att den sociala och kulturella strukturen på orten förändras. Makten över den egna situationen överlämnas till utomstående makt-havare, vilket gör att de egna resurserna inte utvecklas (Lindfors, 1997). Elmquist skiljer på projekt där man tar fasta på en regional utvecklingspolitik och rurala regioners inneboende potential och projekt som i högre grad utgår från vetenskapligt eller urbant formulerade modeller. Utvecklingsprojekt som är urbant formulerade tenderar att gå om intet (Elmqvist, 2014). Lindfors konstaterar att det ofta är ”de urbana världsbilderna” som har fått bestämma vad som är bra respektive dåligt för glesbygden (Lindfors, 1997). Utgångspunkten måste i stället vara att ta de kulturella och sociala mönstren som utgångspunkt för utveckling snarare än som ett hinder. På den lokala nivån finns ”det rurala kapitalet”. Det består av landsbygdens resurser i ett bredare perspektiv där inte bara fysiska förhållanden, utan även sociala och ekonomiska möjligheter inkluderas (Elmqvist, 2014).

I flera satsningar på glesbygden får kulturen en central roll. Den ses som viktig för en fungerande demokrati. Kulturarbete förväntas generera en tillförsikt och framtidstro. Denna syn på kultur, den estetiska kulturen, riskerar att stå i motsättning till den levda kulturen ”dvs idéer, föreställningar och kunskaper samt hur dessa

uttrycks i handlingar” (Borgström, 1996). I satsningarna finns en tilltro till att ”kulturen som projekt” ska bidra till en förändring av människors attityder (Borgström, 1996:67).

Glaset Hus kan beskrivas som en satsning som tog fasta på ”det rurala kapitalet”. Att det var just glas och glaskonst som stod i fokus bottnar i en undersökning där Limmaredsborna var tämligen eniga om att det var den inriktningen som skulle gälla. Många Limmaredsbor har också en relation till glasbruket och en stolthet över det glas som producerats där genom åren. Men oavsett om, som i det här fallet, satsningen tar avstamp i de rurala förhållandena finns alltid någon form av relation mellan det centrala och det lokala eller mellan det rurala och det urbana. En förutsättning är att det då finns aktörer som är länkar, eller som bygger broar, mellan nivåerna (Lindfors, 1997). När det gäller Glaset Hus spelar Kjell en avgörande roll i det avseendet genom att han har legitimitet både centralt och lokalt. Han är en erkänd och omtyckt Limmaredsbo, samtidigt som han kan representera Glaset Hus i större sammanhang. Det senare är nödvändigt för att sätta Glaset Hus på turistkartan och för att hitta lösningar för fortsatt finansiering så att Glaset Hus ska fortsätta utvecklas.

Lokala krafter

Glaset Hus kan mycket väl beskrivas som att det ligger i linje med en övergripande utvecklingsretorik. Att lyfta fram kulturella värden, i det här fallet glaskonst, kan jämföras med till exempel Skärhamns akvarellmuseum eller Grythyttans måltidsmuseum. Något som är utmärkande för Glaset Hus är dock det rurala kapitalet, det vill säga de sociala och ekonomiska resurserna i Limmared som gjorde att drömmen om ett Glaset Hus kunde förverkligas. Det var lokala krafter i form av företagare, politiker och inte minst civilsamhället som initierade och gjorde det möjligt att bygga och driva Glaset Hus. Där fanns även ett intresse och en känsla för glasproduktion och glaskonst.

Ekman (1996) lyfter fram vikten av människors delaktighet i projekt, snarare än färdiga utvecklingsmodeller producerade utan kunskap och känsla för lokala sammanhang, om samhällsomvandlingen ska vara långsiktig. En hypotes som skrivits fram inom forskning är att ”den kulturella identiteten i många mindre landsbygdsorter och perifera regioner historiskt sett har rymt, och ännu rymmer, en stor flexibilitet och handlingsberedskap för att med egna medel ställa om och klara sin fortsatta försörjning” (Elmqvist, 2014). Borgström (1996) beskriver det som att det regionala perspektivet alltid utgår från en definition och ett medvetande om kris. Därför gäller det att mobilisera resurser för att uppnå förändring. Han beskriver det som att det handlar om ”försök att vända en negativ händelsekedja till en positiv, och det är denna övertygelse som definierar situationen för aktörerna” (Borgström, 1996:36). En förutsättning för att en lokal mobiliseringsprocess ska lyckas är tolkningarna av den gemensamma verkligheten (Lindfors, 1997). Aktörerna, det vill säga politiker, företagare och framför allt Limmaredsborna själva hade ett uttalat behov av att vända utvecklingen i Limmared. Flera av

de intervjuade beskriver Limmared som en död bygd. Detta har varit ett viktigt motiv till att engagera sig i Glasets Hus tillblivelse och drift.

Att Limmared är ett brukssamhälle är också värt att beakta för att förstå det som händer i Limmared. Bruksandan beskrivs ibland som problematisk (se t.ex. SOU 1989:55, s. 109–110) genom att den bygger på kollektivet och att den enskilde inte får möjlighet att sticka ut. Dessutom framställs den som sluten och icke-förändringsbenägen (Borgström, 1996). Men i det här sammanhanget innebär det en styrka. Limmared har en stark tradition av ett livaktigt föreningsliv och på bruket finns det starka fackliga traditioner. Det var också kollektivet som den dåvarande kommunchefen lyfte fram i sitt tal under invigningen.

Ekonomi och mätbarhet

Utvecklingen av glesbygden har ofta definierats med ekonomiska termer (Ekman, 1996). Kjells nyckeltal som presenteras på varje måndagsmöte kan också omsättas i kronor och öre, till exempel antal gäster eller intäkter från restaurangbesökare. Sina nyckeltal använder han främst till att motivera anställda och volontärer. De har också en stor betydelse när han presenterar Glasets Hus i olika sammanhang. Men där finns även värden som inte går att omvandla till nyckeltal. Det är till exempel svårt att mäta det värde som en volontär ger uttryck för, när hon som svar på frågan vad Glasets Hus betyder för Limmared säger: ”Det betyder allt!” Risker är att dessa satsningar enbart bedöms utifrån om de är lönsamma eller inte. Att det enbart handlar om att de ska betala sig i form av intäkter, arbetstillfällen, skatteintäkter etc. (se t.ex. Ekman, 1996). Att värdera det som handlar om social gemenskap, stolthet och att man nu börjar ställa upp för varandra är värden som inte går att mäta i ekonomiska termer i alla fall inte på kort sikt. Det finns även anledning att väcka frågan om vad som skulle hända med den positiva anda som Glasets Hus för med sig, om man i stället för att fortsätta utveckla verksamheten tvingas gå tillbaka till det som avtalades 2011 och som enbart bestod i en glashytta med servering av kaffe och kanelbulle.

Referenser

Borgström, B. (1996). Utvecklingens retorik: Bilder av Bergslagen. I: Ekman, A. (red.) (1996), *Bortom bruksandan. Föreställningar om kultur, historia och utveckling i Bergslagen*. Stockholm: Fritzes.

Ekman, A. (1996). Från stålverk till Sevillapaviljong: Om kultur och historia i en kommunal omvandlingsprocess, exemplet Hällefors och Grythyttan. I: Ekman, A. (red.) (1996), *Bortom bruksandan. Föreställningar om kultur, historia och utveckling i Bergslagen*. Stockholm: Fritzes.

Elmqvist, A. (2014). *Landsbygdsforskning i Sverige med exempel från övriga Norden. En kunskapsöversikt*. Skrift från forskningsprojektet Omsorgen om landsbygdens äldsta. Nationella institutet för forskning om äldre och åldrande.

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Lindfors, H. (1997). *Byn som vägrade att dö – en sociologisk studie av en lokal mobiliseringsprocess som pågått under tio år*. Rapport från Glesbygdsverket.

Richardson, L. (1990). *Writing Strategies*. Newbury Park: Sage.

Rapportseriens förteckning

- Nr 8: Från Avkrok till ett prioriterat turistmål – En studie av Glasetts hus och hur invånarna, företagarna och politikerna tillsammans satte Limmared på Turistkartan. Margareta Carlén
- Nr 7: [Hållbart ledarskap - I vardag och förändring](#), Lotta Dellve, Andrea Eriksson
- Nr 6: [Styrmetodernas förutsättningar– offentlig sektor som exempel på komplexitet](#). Solli, Rolf.
- Nr 5: [Redovisningens roll för hållbar utveckling](#). Carlson Ingdahl, Tina, Pålsson, Birgitta.
- Nr 4: [Styrgruppens praktik - Om mötens organisering](#). Löfström, Mikael.
- Nr 3: [Driver NPM-reformers oavsedda effekter 'byråkratiers' utveckling?](#) Liff, Roy.
- Nr 2: [Moderna reformer i offentlig sektor - Misslyckande och succé](#). Liff, Roy.
- Nr 1: [Detaljhandel i förändring. Konsumentinsikt, värdenät och nya affärsmodeller](#). Sundström, Malin, Ericsson, Dag.

Alla rapporter i serien går att ladda ner på

<http://www.hb.se/Forskning/Aktuellt/Rapporter/Styrning-organisering-och-ledning/>

Från en avkrok till ett prioriterat turistmål

Margareta Carlén är fil doktor och universitetslektor inom områdena Pedagogiskt arbete samt Människan i vården vid Högskolan i Borås

CVS

Centrum för
välfärdsstudier

HÖGSKOLAN
I BORÅS